

KERTINĖ
PARAŠTĖPokavolinė
Santara-Šviesa

GIEDRA SUBAČIENĖ

Viena 20-ojo amžiaus odiseja

Juozo Kapačinsko *Išeivio dalia*, išleista Lietuvoje (Enciklopedija, 1993), yra tam tikras mūsų išeivisko gyvenimo veidrodis, santrauka ir testamentas, ypatingas tuo, jog autorius nuo pat pirmos egzilio dienos vedė tvarkingą dienoraštį.

Turinys sudarytas iš sutrumpintų trijų knygų (*Siaubingos dienos*, 1965; *Išeivio dalia*, 1974 ir *Spaudos baruose*, 1979), išleistų Amerikoje. Knygoje randame 1944 metais spalio mėnesį traukimą iš Lietuvos; penkias savaites varganos kelionės vežimu per Prūsiją iki Danzig'o (pataiko ir į sovietų apsupimą); gyvenimą Vokietijoje karo laiku ir po jo; emigraciją į Ameriką. Čia sunkios darbo ieškojimo dienos; nesutarimai su kai kuriais fabriko meistras ir spaudos darbas išeivijoje. Tai fizinė ir dvasinė išeivio odiseja.

Susimąstius, ateina ir neįprastos mintys: autoriaus drąsa taip ilgai laukti Lietuvoje; stebėtinai dėsiningas prie Vokietijos sienos, net sprogstant aplinkui sovietų bomboms. Tai nelabai suprantamas, gal net užsispyrėliškas ir pavojingas noras būt šalia savo ūkio, meilė sava žemei. Tuo laiku buvo nesuprasta, kad vokiečiai karą „žiauriai“ pralaimės. Buvo net tikėtasi, kad alijantai karo gale leis vokiečiams apginti savo kraštą ir gal net sutriuškinti sovietus. Visko tuo laiku klaidingai buvo prisigalvota.

Taip, vokiečiai mums atrodė galingi ir pilnai nežinojome jų žydų ir lenkų naikinimo. Buvom taip nusiteikę, kad atsirado pritaikėlių prie vokiečių ir klaidingai buvo daromi sprendimai. Aišku, sutikta ir gerų vokiečių, bet dauguma patologiški rėksniai, ir autorius nelabai jų mėgo.

Po karo pabėgėlių stovyklose autoriui teko gyventi pusbadžiu, pereiti nemažą screening'ą, kol buvo leista išemigruoti į Ameriką. Amerikoje tačiau labai jau lengva nebuvo. Teko judėti, nusizeminti, ieškant darbo, ir jo neradus imti bent paprasčiausią raumenų darbą. Vėliau buvo galimybė mokytis, bet baigus, teko dirbti geležinkelio dirbtuvė (garvežius taisant), diplomo nepaudojant.

Geležinkeliečiai meistras nemėgo užsieniečių europiečių ir ieškojo kaip juos užgauti (net daug JAV senatorių buvo prieš pokario pabėgėlių kvietimo įstatymą). Taigi autorius turėjo net kelis stambius konfliktus.

Net statant namą, Amerikoje (1952 metais), kaimynai vietiniai darė visas įmanomas šunybės „grinoriui“. Pranešė gale net ugniagesiams, kad patikrintų, bet nieko baustino nerasta. Vėliau šie „rykliai“ tapo gerais kaimynais. Tik po didžiųjų riaušių Amerikoje gelžkelių bendrovė priėmė ir juodus darbininkus. Atrodo, meistras tik tada pamatė ir įvertino europiečius ir daugiau nesikabino.

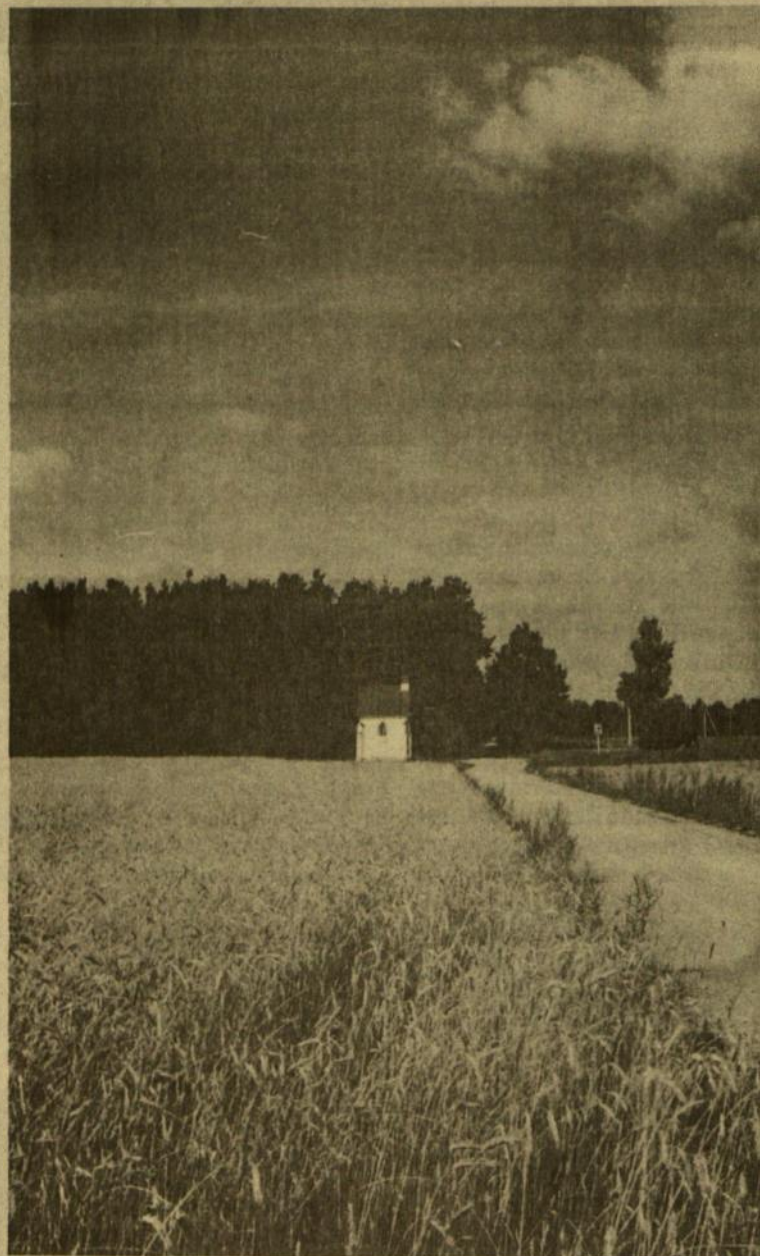
Tik bendrybės būtų žinomos apie D.P. įsikūrimą Amerikoje. *Išeivio dalioje* yra net autoriaus filosofija, sklaidą apie darbininkų ir meistrų sektas, socialinį uždaramą, kiautą, kurį autoriui labai sunkiai sekėsi, ilgus metus iki pensijos, praskelti.

Idomus ir jo darbas, išėjus į pensiją, laikraštyje *Sandara*. Supažindina su redakcijos dar

Šių metų rugsėjo 5 – 6 dienomis Lemont, Illinois, įvykusios 43-osios Santaros-Šviesos išvakarėse, ko gero, daugelis jautė įtampą: įvyks pirmasis pokavolinis suvažiavimas. Vytauto Kavolio ir matomo, ir nematomo indėlio Santaroje buvo ištis daug. Netektis dar tokia netolima, sustingusi vaizdajuostėje atsisveikinimo kadrais Vilniuje, Šv. Jono bažnyčioje. Todėl Santaros-Šviesos spiritus motyvus nuomonės kažkaip visai logiškai per šį renginį buvo „pasiklausama“, iškilus kiekvienam strateginiam federacijos

bais, rūpesčiais, net su išeivių organizacijom ir spauda. Knyga ateity bus gera medžiaga istorikams, sociologams ir emigrantologams. Skaitant, prisiminti, kaip filme, ir savąjį panašią odiseją.

Petras Melnikas

Romualdas Rakauskas

Koplytėlė prie Svėdasų, 1996

25-oji kasmetinė Lietuvos fotografijos paroda Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, vyks nuo spalio 25 iki lapkričio 3 dienos.

Šiame numeryje:

Išėjimą prisimenant • Santaros-Šviesos 43-iasis suvažiavimas • Pokalbis su Lietuvos Centro sąjungos pirmininku Romualdu Ozolu • Vakaras su Birute Pūkelevičiute Lemont'e • Birutės Pūkelevičiūtės „Rarotai“ • Prisimintas Henrikas Kačinskis (1903-1986) • Virgos Šiaučūnaitės paroda Kalifornijoje • Parodos Čikagoje

veiklos klausimui. Kokius dabar matysime (ir ar matysime) *Metmenis*, Leonido Donskio šalia *Baltų lankų* ir *Kultūros barų* priskirtus prie pajėgiausių intelektualinių požiūrių rafinučiausių ir dinamiškiausių kultūros žurnalų. Kas neįsakmia, bet užkrečiančia plataus mąstymo vizija pakoreguos planuojamų paskaitų idėjas. Kokie Santaros-Šviesos skatinami ir finansuojami projektai toliau pasirodys svarbiausi ir Kavoliui. Iki šiol Santara rėmė pirmąsias knygas, yra skyrusi lėšų doktorantų disertacijoms, studentų darbams, interdisciplininių literatūros studijų skatinimui, yra įsteigusi J. Pajaujo stipendiją Klaipėdos universiteto socialinių mokslų magistrantui. Mažėjant finansinėms iplaukoms, šiemet federacijos posėdyje nutarta siaurinti dotacijų kryptis ir paremti Lietuvos universitetų studentų kursinius, diplominius, magistrinius darbus ir daktarines disertacijas. Lietuvoje atrinktus interdisciplininių studijų darbus vertins santariečių išrinkta humanitarinių bei socialinių mokslų atstovų komisija.

Į Lietuvą tebekeliaus *Metmenys* ir Algimanto Mackaus fondo knygos. Iki šiol Mackaus fondas išleido 75 pavadinimų knygas, vėliausioji, kurią daugelis nusipirko Santaros-Šviesos suvažiavime, Kosto Ostrausko straipsnių, pokalbių ir kūrybos rinkinys *Ketvirtoji siena*. Kitais metais fondas planuoja išleisti Juliaus Kaupo raštus.

Ko gero, svarstant *Metmenų* likimą akivaizdžiai paaiškėjo tiesa, kad nepakeičiamų žmonių yra. Visiškai aišku, kad kam nors vienam bus sunku, o gal ir neįmanoma „įstoti į didelius batų“. Dabar, kai senieji *Metmenų* numeriai Lietuvos inteligentams tapo šviesiausios išeivijos minties studijomis, kai naujuosiuose vyksta ir Lietuvos, ir išeivijos kūrybiškų intelektualų žmonių polilogas, bus būtina išsaugoti žurnalo „amžinumą“ bei polilogą plačiaja, kavališkąja prasme.

Jeigu reikėtų apibrėžti šių metų Santaros temą, pavadinčiau ją literatūrine, savotišku Čikagos rudeniu prieš literatūros rudenį Druskininkuose. Net septyni pranešimai buvo susiję su literatūra, išdainuotas Eglės Ivinskienės, PLB lituanistikos studijų katedros magistrantės, lietuvių liaudies dainų vakaras ir kūrybos vakaras su Kostu Ostrausku, skačiusiu ištraukas iš naujosios knygos. Literatūrinis Santaros prisiminimas norėtųsi pradėti profesoriaus Rimvydo Šilbajorio paskaita apie Lietuvą Josifo Brodskio „Lietuviškajame noktūrne“ ir „Lietuviškajame divertismente“, eilėraščių cikluose, skituose Tomui Venclovai. Pasiųremdamas „Vilties formose“ padaryta išvada, kad „Diverstimento“ ciklas apštas baro-

Svarstybos šiemetiniame Santaros-Šviesos suvažiavime rugsėjo 5-6 dienomis Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois; (iš kairės) Horstas Žibas, Giedra Subačienė, Edvardas Tuskenis, Zenonas Rekašius.

Juliaus Lintako nuotrauka

kinų priešingybų ir disharmonijos, galų gale pasiekiančių temos ir kompozicijos vienybės žmogaus ir Dievo dialogu, Šiltinimui, yra įsteigusi J. Pajaujo stipendiją Klaipėdos universiteto socialinių mokslų magistrantui. Mažėjant finansinėms iplaukoms, šiemet federacijos posėdyje nutarta siaurinti dotacijų kryptis ir paremti Lietuvos universitetų studentų kursinius, diplominius, magistrinius darbus ir daktarines disertacijas. Lietuvoje atrinktus interdisciplininių studijų darbus vertins santariečių išrinkta humanitarinių bei socialinių mokslų atstovų komisija.

Į Lietuvą tebekeliaus *Metmenys* ir Algimanto Mackaus fondo knygos. Iki šiol Mackaus fondas išleido 75 pavadinimų knygas, vėliausioji, kurią daugelis nusipirko Santaros-Šviesos suvažiavime, Kosto Ostrausko straipsnių, pokalbių ir kūrybos rinkinys *Ketvirtoji siena*. Kitais metais fondas planuoja išleisti Juliaus Kaupo raštus.

Ko gero, svarstant *Metmenų* likimą akivaizdžiai paaiškėjo tiesa, kad nepakeičiamų žmonių yra. Visiškai aišku, kad kam nors vienam bus sunku, o gal ir neįmanoma „įstoti į didelius batų“. Dabar, kai senieji *Metmenų* numeriai Lietuvos inteligentams tapo šviesiausios išeivijos minties studijomis, kai naujuosiuose vyksta ir Lietuvos, ir išeivijos kūrybiškų intelektualų žmonių polilogas, bus būtina išsaugoti žurnalo „amžinumą“ bei polilogą plačiaja, kavališkąja prasme.

Jeigu reikėtų apibrėžti šių metų Santaros temą, pavadinčiau ją literatūrine, savotišku Čikagos rudeniu prieš literatūros rudenį Druskininkuose. Net septyni pranešimai buvo susiję su literatūra, išdainuotas Eglės Ivinskienės, PLB lituanistikos studijų katedros magistrantės, lietuvių liaudies dainų vakaras ir kūrybos vakaras su Kostu Ostrausku, skačiusiu ištraukas iš naujosios knygos. Literatūrinis Santaros prisiminimas norėtųsi pradėti profesoriaus Rimvydo Šilbajorio paskaita apie Lietuvą Josifo Brodskio „Lietuviškajame noktūrne“ ir „Lietuviškajame divertismente“, eilėraščių cikluose, skituose Tomui Venclovai. Pasiųremdamas „Vilties formose“ padaryta išvada, kad „Diverstimento“ ciklas apštas baro-

torio, visada dvikova. Poetai „patu baigę kovą šį kartą“, o tiksliau jų draugystė, sukūrė eilėraščių ciklus apie laisvą kūrėjo dvasią, ciklus, daug kartų skaitytus tų, kurie mėgsta Lietuvą poezijoje, ir tų, kurie tiesiog mėgsta gerą poeziją, vis dar netikėtai atskleidžiamą originalia interpretacija.

Anglų literatūros profesorė Delija Valiukėnaitė savo temą „Fantazija ir filosofija Jurgos Ivanauskaitės prozoje“ perfrastavo taip – „radau juos visus girtus ir nė vieno trokštančio“... Kritikė ieškojo ir nerado rašytojos prozoje nė vieno pozityvaus veikėjo. Ivanauskaitės knygoje tarsi blaškosi T.S. Eliot'o „Bevaisės žemės“ žmonės, nesugebantys mylėti, trokštantys mirti ir besiligi nebūties. Valiukėnaitė akcentavo amerikietiškosios masinės kultūros atspindžių gausumą Ivanauskaitės kūryboje, sakydama, kad belieka stebėtis, kaip gerai knygų veikėjai dar kalba lietuviškai. Dvasinė tuštuma Ivanauskaitės jaunimas užpildo narkotikais, seksu, geriausiu atveju, meilės ieškojimu, kuris ir yra, ko gero, vienintelė rašytojos romanų filosofija. Tačiau tai, kas su meile susiję – užuojauta, jautrumas, pareiga – varžo rašytojos veikėjų laisvę. Meilės troškimas rašytojos moteris veda į pražūtį, o laisvės troškimas paradoksaliai verčia elgtis pasyviai. Klausant

Ivanauskaitės prozos analizės galėjo kilti klausimų: ar negresia literatūros veikėjo vertinimas pavirsti tiesiog Lietuvos jaunimo studijomis, ar verta ieškoti logikos, buitiško, „gyvenimiško“ gėrio ir moralės fantastiniuose, egzotiškuose, netikėtumo ilgesiu pagrįstuose Ivanauskaitės knygų pasauliuose. Tuo labiau, kad ir kritikė pripažino, – realizmo ir psichologinių taisyklių rašytoja tikrai nesiekia. Auditorija, supradama Ivanauskaitės prozos analizę kaip degradavusio Lietuvos jaunimo atspindį, pagrįstai galėjo susirūpinti, tačiau Kostas Ostrauskas visus nuramino, sakydamas, kad daugelis drastiškų Ivanauskaitės prozos scenų, tariant Pulgio Andriusio žodžiais, būtų gąsdinimas išvirkščiais kailiniais. O Ivanauskaitė palyginti su Antanu Škėma (prisimenant *Baltą drobę* ir „Izaoką“) tampa panaši į šv. Augustiną.

Literatūros profesorė Ilona Gražytė-Maziliauskienė kaip visada parengė auditoriją provokuojančiai išvadai – lietuvių rašytojų kūriniuose kitataučiai, užsieniečiai yra svetimi, nesuprantami, neigiami. Analizei buvo pasirinkti iš pirmo žvilgsnio labai skirtingi autoriai: Ričardas Gavelis, Romualdas Lankauskas, Zita Čepaitė ir

(Nukelta į 2 psl.)

Dalis Santaros-Šviesos suvažiavimo dalyvių: (priekinėje eilėje) Julius Šmulkštys, Vytautas Vepštas, Giedras Subačius, Edvardas Kaminskas, Rita Kavolienė.

Juliaus Lintako nuotrauka

„Apvalaus stalo” riteriai

Pokalbiai su kai kuriais Lietuvos politikais (5)

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Romualdas Ozolas, Centro sąjungos pirmininkas

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Koks būtų filosofinis požiūris į dabartinę Lietuvą?

ROMUALDAS OZOLAS: Filosofinio požiūrio į dabartinę Lietuvą šiandien būti jau negali — uždaviniai jai tokie konkretūs, kad filosofuoti jau nėra kada. Per daug yra darbų, kad galima būtų atsikvėpti ir reflektuoti, kas nuveikta. Lietuva labai sunkiai ir atkakliai bando išeiti iš savo negalių, ir visa tai, kas jos pačios yra dabar mąstoma apie save, aukščiausiom kategorijom, bet kuriuo atveju nebūtų adekvatu tam, kas yra. Reikia sutvarkyti Lietuvos gyvenimą, reikia jai pasveikti...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar Jūs manote, kad tai — vienas iš Centro uždavinių? **ROMUALDAS OZOLAS:** Ne tik tai. Centro. Problemos sprendimas šiuo atveju nepriklauso vien nuo Centro...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: O kam reikalingas Centras?

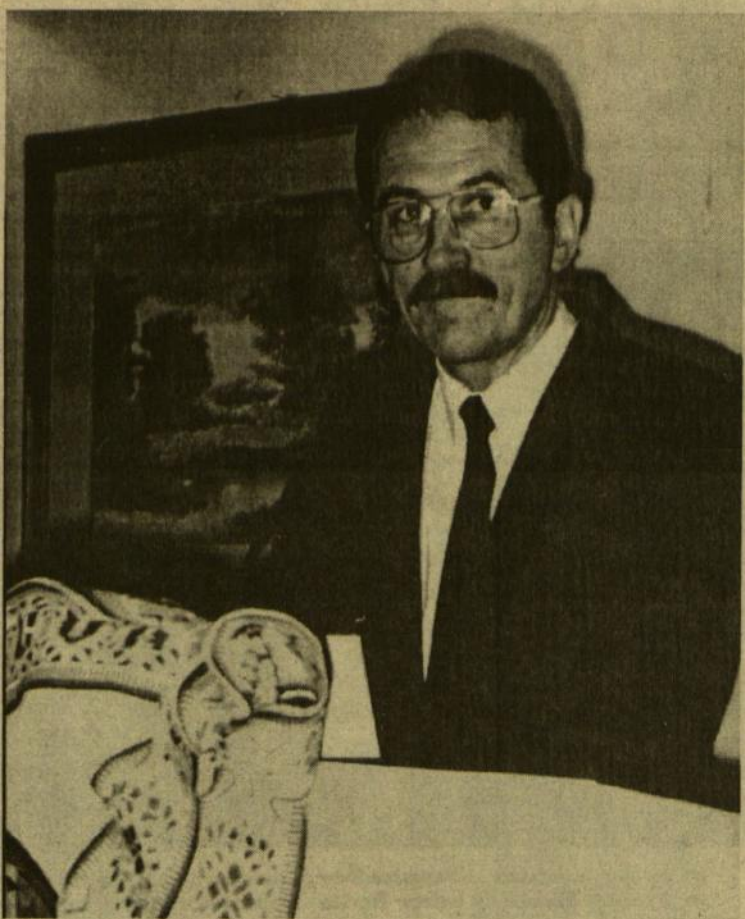
ROMUALDAS OZOLAS: Centras visų pirma reikalingas jau vien dėl to, kad yra trinarės partinės sistemos garantija. Kaip žinia, gali būti demokratinė visuomenė, tačiau dvinarė visuomenė visada kencia nuo tarp partijų vykstančios savinaigos. Gėrai, kur visuomenės yra pažengusios taip, kad viena partija siūlo geresnę gerovę negu, kad siūlė buvusioji. Mūsų problema — pagrindiniai skirtumai gyvybiniams klausimais, kurie kartais yra nepaprastai pavojingi.

Šiandien aiškiausiai matome, kad kai kuriais svarbiais Lietuvių klausimais kairė ir dešinė yra visiškai priešingos nuomonės. Ir per tą sutarties ieškojimo metą prarandama daug laiko ir atsiranda daug prieštaravimų. Kai atsiranda Vidurio partija — mažiau neigimo, kas buvo prieš.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kuo Jūs skiriatės nuo dešinės ir kairės?

ROMUALDAS OZOLAS: Nuo kairės mes skiriamės tuo, kad nuosavybės kaip kolektyvinio valdymo daikto nepripažįstame. Nuo dešinės skiriamės tuo, kad manome, jog yra daugybė dalykų, kurie turi būti sprendžiami sutartine forma: dalies visuomenės atstovų pakeitimu kitos visuomenės dalies atstovais ir jų įvedama tvarka — pakeitimu.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs žiūrite į turto deklaraciją?

Filosofas, Lietuvos Seimo narys, vienas iš Sąjūdžio pradininkų Romualdas Ozolas kalba Detroit'ie LB surašytoje politinėje popietėje 1996 m. vasario 25 d. Jono Urbano nuotrauka

ROMUALDAS OZOLAS: Labai teigiamai, ir mes siūlėme tą daryti nuo aukščiausių valdininkų, parodant pavyzdį, tuo atskleidžiant realias aukštųjų valstybės pareigūnų ir tarnautojų pajamas ir jų kontrolę išvedant į viešumą — tai yra žmogaus atsivėrimas, jo pagrindinės laisvės — jo kapitalo — požiūriu... Šiandien kapitalas ir yra laisvės garantas.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Sakykite, deklaruojate aukštą valdininkas savo turtą, pasirodo, jis turtą igijo nelegaliai. Ir kas? Kaip atrodo, Lietuvoje nėra įmanoma nuteisti už korupciją, kaip aš supratau?

ROMUALDAS OZOLAS: Viskas yra įmanoma, reikia tik noro. Noro tikrai nėra!

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs žadate eiti į rinkimus — koalicija su kuo nors ar vieni patys?

ROMUALDAS OZOLAS: Aš tikiuosi, kad pavyks sudaryti susitarimą su pakankamai plačiu politinių partijų sparnu.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Koks Jūsų partijos požiūris į Lietuvos gynybos sistemą: ar reikalinga Lietuvai kariuomenė?

ROMUALDAS OZOLAS: Be jokios abejonės. Aš asmeniškai dalyvauju Nacionalinio Saugumo koncepcijos kūrimo ir manau, kad vien mano, kaip asmens, dalyvavimas, kuriant Lietuvos Konstituciją ir Nacionalinės Gynybos koncepciją, jau pateisina mano buvimą ir Aukščiausiojo Taryboje, ir Seime. Tai yra toks dokumentas, kuriuo bus galima dabar vadovautis kaip neklai-

ties paieška — sąlygų, kurioms esant, visuomenė gali susitarti dėl tokių ir tokių programų, bendrų programų, visa kita paliekant grynai visuomenės iniciatyvai. Kiekvienas asmuo tegul daro savo darbą, kas jam pridera — čia mūsų liberalizmas — bendrai darydamas su visais tuos darbus, kurių vienas jis negali padaryti — čia yra mūsų centrizmas.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs paaiškintumėte, kad du Centro atstovai Seime labai dažnai balsuoja skirtingai?

ROMUALDAS OZOLAS: Tai labai natūralu, kadangi tai yra būdinga kiekvienai partijai — tai yra vienas ir kitas partijos sparnas... Gal kiek įdomiai atrodo tas momentas, kad tiems sparnams atstovauja po vieną žmogų. Bet manau, kad tai yra laikinas daiktas, ir ateinantys rinkimai pasakys, ar mes esame reikalingi... Jeigu, žinoma, pasirodys, kad nesame reikalingi, tai tad ir mūs — nebebus ten Seime, ir daugiau žmonių nebus inkorporuoti į Seimą nuo Centro.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar Jūs deklaruojate kaip partiją?

ROMUALDAS OZOLAS: Taip, nuolat. Ir, manau, artėjame prie to etapo, kada partija galės tirti, jog organizacinis etapas yra baigtas. Centro partiją sukurti Lietuvoje yra labai sunku. Tai yra Šiaurinės Europos tradicijomis dirbanti partija. Ir Lietuvoje, kurioje nėra demokratijos tradicijų (pakankamai senų, bent jau siekiančių porą amžių, kaip kad visoje normalioje Vakarų Europoje), sukurti tokią Centro partiją yra ypatingai sunku. Jūs matote, kad ir tradicines partijas — Konservatorių, Socialistų, Socialdemokratų, Liberalų — irgi sukurti labai sunku čia...

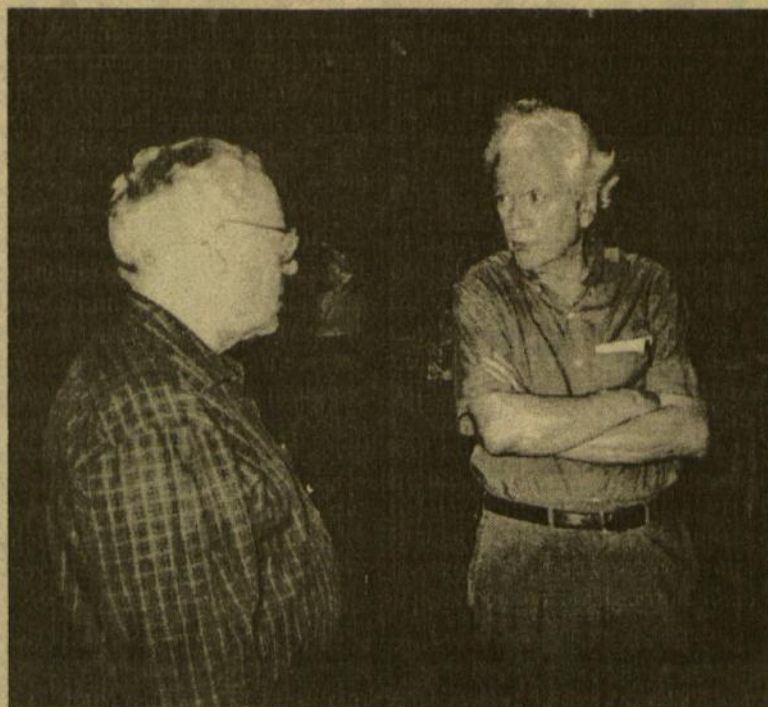
RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kokios dar Vakarų šalys turi trijų krypčių partijas?

ROMUALDAS OZOLAS: Trinarę sistemą? Trinarę sistemą iš esmės remiasi visos Šiaurės šalys ir, mano supratimu, remiasi labai sėkmingai, Partijų buvimas valdžioje, žinoma, keičiasi, ir kartais atsekti trinarę struktūrą yra nelengva. Tačiau, aš sakau iš esmės — tai yra Šiaurės šalių demokratijos tipas. Labai įdomu, kad būnant Švedijoje, kur buvo susirinkusios visos Šiaurės šalių ir Vidurio Europos Centro partijos, išryškėjo įdomi tendencija Europoje — stiprėti centristinėms (aiškiai save centristinėmis laikantioms) partijoms. Jos kuriasi ir Lenkijoje, ir Čekijoje, ir Rumunijoje, ir joms ten buvo atstovauta. Aš daug galvoju apie šitą bėgą, ir man ypač įdomus pasirodė momentas, kad sakysime, Clinton'as atėjo į valdžią — irgi teigdamas centristines idėjas. Černomyrdinas irgi bando prisidengti centrismo postulatais.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kodėl?

ROMUALDAS OZOLAS: Kai muša — reiškia, pastebi, suprantu, kad yra ką arba neigti, arba teigti. Be to, Lietuvoje yra labai gyvastinga nuostata dėl dvi-partinės sistemos. Labai patogiu: tu pavaldai keletą metų, jeigu nebesugebi išlaikyti — tave nuėmė — ateina kiti, pavaldus... Tu per tą laiką sukaupi jėgas ir vėl nugriau... Bet šita sistema suponuoja požiūrį į valdžią — kaip valdymą, o ne tvarkymą. Mūsų supratimu valdymas — tai yra tvarkos darymas. Tai yra, visuomenės sutar-

(Nukelta į 3 psl.)

Santaros Šviesos suvažiavime: Rimvydas Šilbajoris, Kostas Ostrauskas, Ilona Gražytė-Maziliauskienė.

Giedros Subačienės nuotraukos

Pokavolinė Santara-Šviesa

(Atkelta iš 1 psl.)

Leonardas Gutauskas. Visi šie rašytojai yra buvę Vakaruose, tačiau juose gyvenantys žmonės prozininkams keistai liko „žmonėmis už durų“. Užsieniečiai kūriniuose yra tik pristatomi, neindividualizuojami, jie lieka tiesiog italais, ispanais ar amerikonaais. Santykis su „svetimais“ minėtų rašytojų kūriniuose yra ir paranojiškas, ir juodai nostalgiskas, ir frustracinis, o Gutausko *Vilko dantų karoliuose* jis virsta neapykanta. Romano veikėjas keikia ketvirtajame dešimtmetyje vokiečių išleistą Europos fotografijų albumą, jame tesuradęs vieną Lietuvos nuotrauką. Čepaitės *Malvos istorijos* veikėja iš Vakarų šalies supykusi stebisi, — tarsi visas pasaulis atrodė kaltas, kad lietuviai nevažinėja „mersedais“ ir nestudijuoja Paryžiuje. Lankausko *Piligrime* Vakarų šalių miestuose visą laiką saulėta, o Vilniuje purvina ir lyja. Idealizavimą, pasak kritikos, taip pat reikia priskirti nesupratimui. Gražytės-Maziliauskienės nuomone, lietuvių proza tebeserga chroniškais ligomis: Lietuva rašytojams vis dar atrodė perdėta mažytė, tik kenčiantis žmogus gali būti geras, lietuvių tauta išrinkta nieko neturėti. Tebeaktyvus klausimas, — kaip gyventi patogiai ir neprarasti dvasios. Supratimas, kad kito, kitokio pažinimas mūsų nesunaikins, pasak kritikos, atvertų iki šiol uždarytas duris.

Išklauses Violetos Kelertienės pranešimo „Mirtis Kosto Ostrausko kūryboje“, tos kūrybos autorius padėkojo literatūros profesorei už mandagų ir neskausmingą „išmesinėją“... Kelertienė prisipažino grįžusi prie Ostrausko dramų iš pykčio, — šis rašytojas pas mus dar nėra deramai įvertintas. Mirties tema, ko gero, nebūtų sudominusi jauno autoriaus, jei ne ankstyvos iše-

vijos rašytojų mirtys („Duobkasiai“ skirti Algimantui Mackui, „Gyveno senelis ir senelė“ — Julijui Kaupui). Egzistencialistiškai suprata mirties tema būdingesnė ankstyviesiems Ostrausko kūriniams, vėliau mintys apie mirtį nebus tokios žodingos, bet galbūt įtaigesnės. Kaip kiekvienas talentingas rašytojas, Ostrauskas binarines Greimo opozicijas pertvarko savaip: meilė jo dramose galima supriešinti tik su mirtimi (nepaisant meilės kaip gyvenimo dalies sampratos). Vėlesnėse Ostrausko dramose matome jau ne individų, bet epistemų mirtį („Kvartetas“).

Pirmąją Santaros Šviesos suvažiavimo dieną visada leidžiama parodyti savo veidus ir balsus patiems jauniausiems dalyviams ir dalyvėms, šįkart taip pat literatėms. PLB lituanistikos studijų katedros magistrantė R. Kalinauskaitė ir tos pačios katedros magistrė Jūra Avižienytė savo pranešimams pasirinko žemininkus — Kazį Bradūną ir Alfonsą Nykū-Niliūną. Avižienytė, taikydama Lacan'o struktūralistinę psichoanalitinę perspektyvą, pažvelgė į 28-mečio Bradūno rinkinį *Svetimoji duona*. Lakaniškai suprastos Edipo traumos atskleidimas Bradūno eilėraščių pademonstravo nuoseklų „kietoką“ metodo taikymą, mokėjimą pastebėti, sisteminti. Klausimas, ar lakaniškoji analizė tinka Bradūno eilėraščių subjekto jausenai tėvynėje ir svetur, būtų jau kita tema.

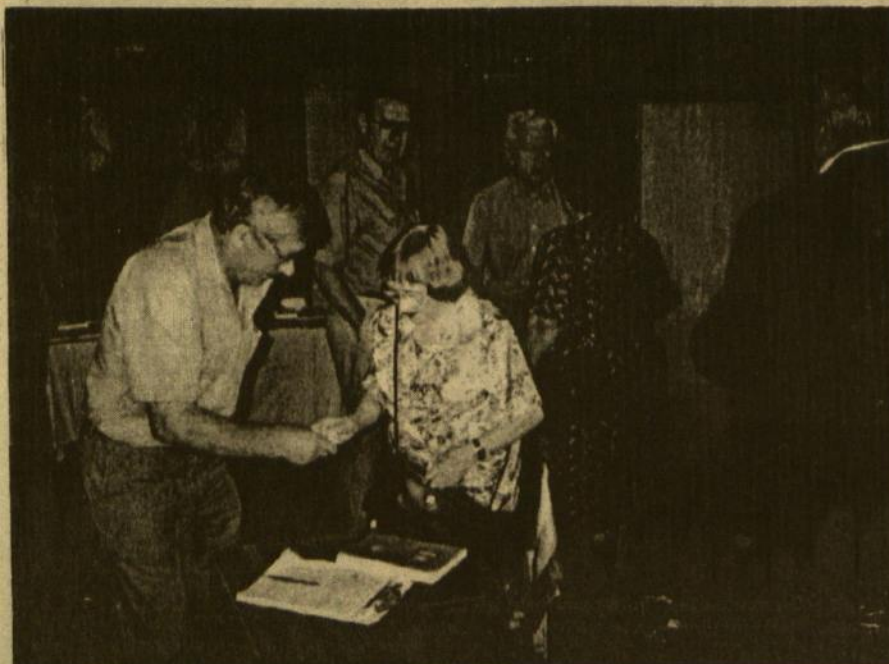
Kalinauskaitė kalbėjo tema „Prasmės netobulumas ir stebuklas: modernaus samoningumo istorija Niliūno poezijoje“. Šalia viso to, kas parašyta apie žemininkus, jaunam mokslininkui labai lengva pasirodyti netobulumą ir sunku atrasti stebuklą, tačiau kai kurios išvados galbūt bus niliūnianojė naujos. Skaitant poetų eilėraščius, bandyta atsakyti į klausimą, kokia viltimi grindžia ištvėrmę būties skurde modernioji samonė, po episteminio lūžio

prisiėmusi atsakomybę už savąjį netobulumą. Žmogų Niliūnui įprasmina ryšys su kitu, individas yra tiek, kiek yra geidžiamas kito kaip paslaptis ir kiek pats sugeba geisti.

H. Filipowicz, slavų kalbų ir literatūros profesorė iš University of Wisconsin - Madison, sudomino Emilijos Pliaterytės mitu lenkų literatūros šaltiniuose. Kodėl 1831-ųjų metų sukilimo herojė tapo kaip tik Pliaterytė, nors buvo moterų, žuvusių mūsų lauke?.. Galbūt Pliaterytė atitiko tuometinius tokios, herojiškos asmenybės reikalavimus, — ji buvo aukštos kilmės, netekėjusi, „susijedavusi“ su meile tėvynei. Profesorė tarsi paklibino kita mitą — iki šiol Pliaterytę įsivaizdavome esant lietuvių herojė.

Kai šiemet pasidžiaugiau tokia literatūriška Sanara-Šviesa, viena literatė pajaukavo: „Politikos klausėmės kelerius metus nuo Sąjūdžio laiku“. Kartais politika, istorija ir literatūra susiplaka į vieną, ir paskutiniąjį tampa pirmųjų dviejų tarnaitė. Prie to buvome pratinami, bet nepripažinom sovietinėje Lietuvoje, bet kad knygų kupiūromis užsimintų nediktatūriniai kraštai, išsivija... Kai *Akiračių* redaktorius Liūtas Mockūnas Santaroje iš tolo parodė 1950-aisiais metais Lietuvių katalikų spaudos draugijos išleistą knygą *Partizanai už geležinės uždangos*, galėjai pamanyti, kad herojus ant viršelio su granatomis ir šautuvu — koks revoliucijos karys, o ne lietuvių rezistentas. Nykaus šeštojo dešimtmečio pradžioje perdėtas, dažnai neobjektyvus knygos patriotizmas, pilietiškas, persisunkęs net į viršėlį, turėjo palaikyti mūsų tėvynainių dvasią, parodyti, kad mes ne kokie klūpantys ir Amerikos malonės prašantys maldininkai. Ir vėliau *Partizanų* leidėjai (knyga išleista Vakaruose net tris kartus) kūrė idealų Juozo Lukšos portretą, kupiūruodami herojų menkinančias vietas, nevengdami pagrazinimų. Taisydamas vieną *Parti-*

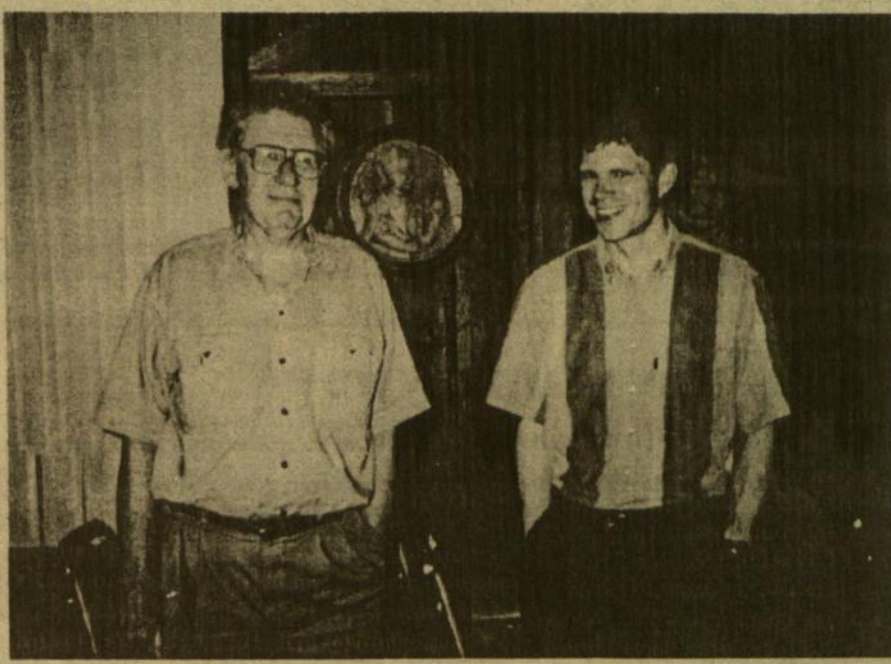
(Nukelta į 4 psl.)

Santaros Šviesos suvažiavime: rimtas varianai Julius Lintakas ir Alina Staknienė

... diaugias Violeta Kelertienė ir Eglė Juodvalkė

... patenkinti Liūtas Mockūnas ir Edvardas Tuskenis. Giedros Subačienės nuotraukos

Vakaras su Birute Pūkelevičiute

JULIJA ŠVABAITĖ-
GYLIENĖ

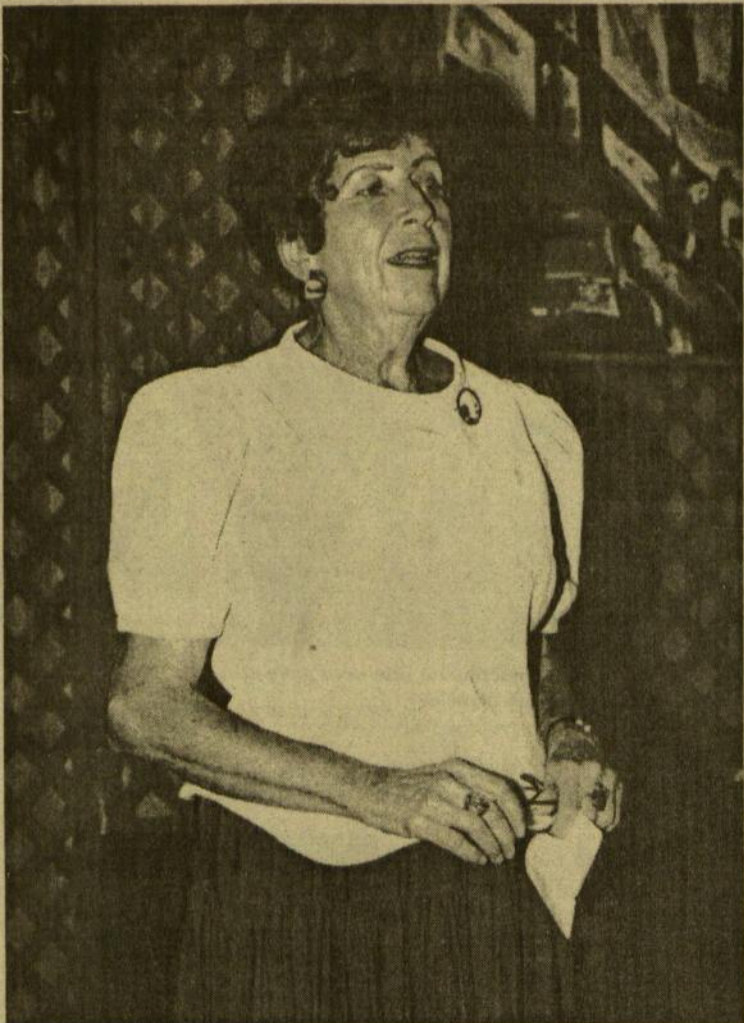
...Kur man Tavęs ieškoti, kai toks
vėlyvas metas: per kalnus jau seniai
nuėjo piligrimų minios ...

Birutė Pūkelevičiūtė
„Atradimo ruduo“

Tikra literatūrinė atgaiva buvo Birutės Pūkelevičiūtės vakaronė Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, rugsėjo 21 dieną. Pradėti rudenį su poezija, proza, tai lyg preliudas ilgims ir šaltiems rudens bei žiemos vakarams, pasiėmus gerą knygą ir prie židinio atsėdus skaityti, skaityti...

Bronė Nainienė, Lietuvių centro kultūrinių renginių vadovė, džiaugėsi, kad ši rašytoja ir teatralė galėjo atvykti ir pasidalinti su apylinkių lietuviais savo kūryba. Pakvietė Danutę Bindokienę supažindinti su viešnia. Su ja nereikia supažindinti, — kalbėjo Danutė, — ji visiems gerai pažįstama, už ją kalba daugiaspalviai jos kūriniai, dešimtis literatūros premijų. Danutė pa-brėžė, kad nedaug jau beliko gyvų vyresniųjų rašytojų, o tie pasilikusieji apgaili, kad negalėjo išauginti naujų talentų ...

Birutė, atidavusi nemažą savo kūrybinio kraičio dalį mažiems skaitytojams, pradėjo su „Daržovių gegužinė“, vaikystės pasaka, nes „mūsų sieloje gyvena vaikas, nepraraskim to, tikėkim į gerumą, į džiaugsmą. Būti vaiku, paversti nieką viskuo, praeiti debesi, gėlės“ — kalbėjo ji. Ta daržovių gegužinė tai tary-

Birutė Pūkelevičiūtė Pasaulio lietuvių centre, Lemont'e.

Vytauto Jasinevičiaus nuotrauka

tum žmogaus metamorfozė. Skai-tydama ištraukas iš premijuotų romanų *Aštuoni lapai* ir *Devintas lapas*, autorė aiškino kai kuriuos epizodus, ypač iš Didžiosios Savaitės dienų degančiam Danzig'e. Pirmąją vakaro dalį Birutė užbai-gė eileraščiu: „...yra toks ežer-

ras...“. Susigraudino ne vienas klausytojas.

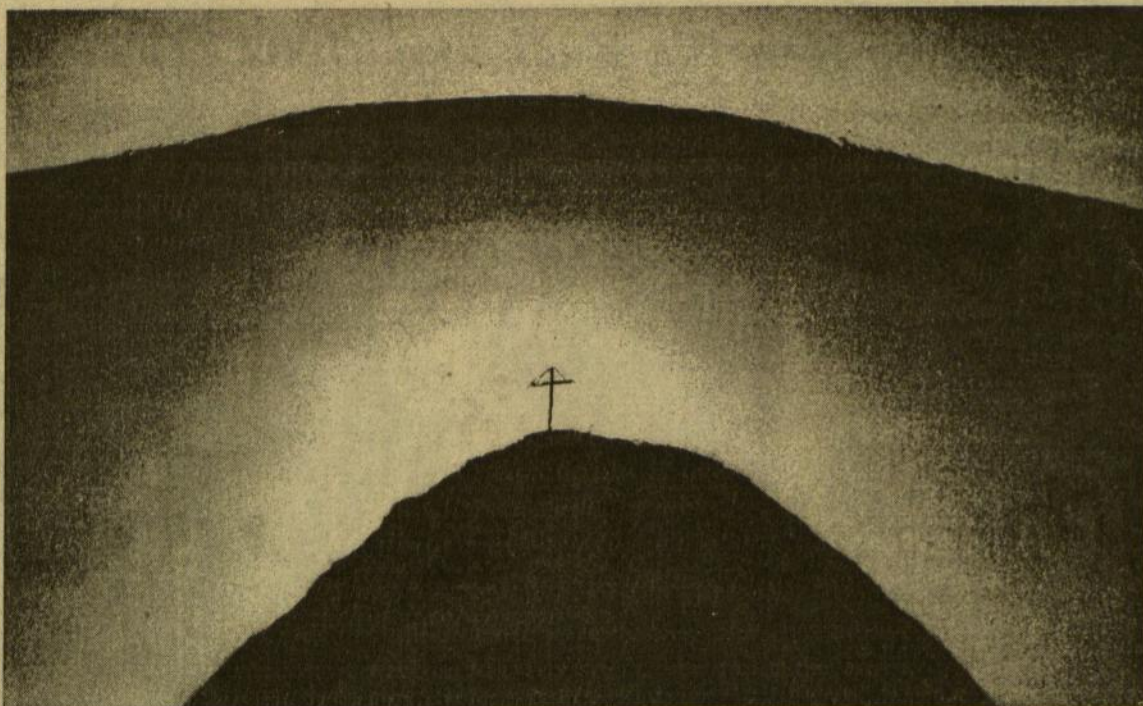
Antroje vakaro dalyje Potenci-jos ir Ignacijaus karikatūriški eiliuoti pasikalbėjimai, su įman-riais tarptautiniais žodžiais, priminė dažnai Lietuvoje visai nesuprantamus įvaizdžius, nau-

dojamus ne tik literatūroje, bet ir politikoje bei gyvenime.

Kalbėjo rašytoja ir apie save, apie savo abejojimus ką pasirinkti, ar teatrą ar literatūrą. Jai teatras — magiškas spindėjimas: palikdavo ji literatūrą, ėjo į teatrą. Jau Kaune, jaunystėje, buvo prisiekusi ištikimybę teatru, o rašytoja tapo net nesva-jojus. Jai teatras — „gaivalin-gesnis, stebuklų šalis“. Kalbėjo apie sunkias savo kuriamo teatro dienas, kai lyg dvylikai brolių, juodvarniais laksčiusių, dirbant dieną, o režisuojant iki išnaktų, dažnai tekdavo atsisakyti duonos kėsnio ... Kalbėjo apie patirtus vargus statant „Aukso žąsį“, „Baltaragio malūną“, „Milžino paunksmę“, ruošiant dvi plokšte-les vaikams. Niekas nefinansavo, reikėjo išlaidas padengti iš savo kišenės... Pasakojo apie *Metūges*, anais laikais lyg užguitą poezijos knygutę, nepelnytai iškritikuo-tą, dabar po daugelio metų la-bai įvertintą Lietuvoje, jau ren-giamą ten spaudai. Tada, kryžke-lėje tarp poezijos, prozos ir teatro, pasirinko prozą. Į poeziją vėl atsi-grėžė pajūryje, Daytona Beach, kur apsigyveno, palikusi Čikagą.

Ypatingo klausytojų dėmesio sulaukė autorės „Atradimo ru-duo“ — dramatinė poema Švento Rašto motyvais, įkvėpta jos bičiū-lės patalogės. Poetiniuose masty-muose apie kaltę ir nekaltumą, su kartu žingsniuojančia mirtimi, už scenos skambant Francis Pou-lenc muzikai, rašytoja suspindėjo ne tik poetine, bet ir vaidybne jė-ga.

O šeštadienio rytą rašytoja Bi-rutė Pūkelevičiūtė aplankė ir Le-mont'o Maironio lituanistinę mo-kyklą, kur ilgose eilėse jos auto-grafo laukė jaunieji skaitytojai.

Algis Jakštas

25-oji kasmetinė Lietuvių fotografijos paroda Čikagoje, vyks nuo spalio 25 iki lapkričio 3 dienos.

Birutė Pūkelevičiūtė

RAROTAI

Kiekvienas gyvenimas turi būti atrastas. Kaip nežinoma žemė. Todėl mes visi ruošiamės į didelę ekspediciją:

džiovinam briedieną, lakinam baltaplaukius šunis, vakarais stu-juojam žemėlapius.

Labai ilginės kalnų, už kurių atsivers mūsų ekspedicijos tikslas. (Tik nežinom: kas yra mūsų tikslas?)

Kiekvienam gyvenimui — turi būti atrasta mirtis. Kaip kelrodė žvaigždė.

Todėl mes kasnakt nukreipiam į dangų milžiniškus lėšius ir pro šviesmečių ūkus ieškom savo žvaigždės: mėlynai spindinčios.

Ieškom, nors ir bijom ją aptikti.

Tos valandos bauginamės.

Ji sustos, lyg ore pakibusi strėlė, kuri skrenda neskrisdama.

Ji nutils, lyg nutrūkusi daina, kuri skamba neskambėdama.

Laiką vadinom budeliu; turbūt lengvai jo atsisądėsime.

Bet buvimas nebūty yra dieviška būseną, o mus gąsdina viskas, kas dieviška.

Štai mano brolis, Dieve.

Jis nepamiršo Tavo veido. Mes abu kadaise lesėm iš Tavo rankų juodą rupią duoną, kaip jaunučiai vanagai.

Jis Tave atseks ir atpažins: iš degančio erškėčių krūmo.

(O aš — Tave ar atpažinčiau?)

Kur man Tavęs ieškoti, kai toks vėlyvas metas: per kalnus jau seniai nuėjo piligrimų minios.

Seniai jų lazdos išsprogo pumpurais, pražydo ir nuvyto.

Esu lyg inkaras, nutrūkęs nuo grandinės ir ištigręs jūros smėlin.

Ir nežinau, į kokią šalį nuplaukė mane palikęs laivas — jis vežė saulę neregiams.

Aš šiąnakt taiką sudariau su savo kūnu (prijaukintu, bet vis dar atšiauriu): jis tapo mano sielos broliu ir pašlovino Tave.

Dar nedienoja, bet jau tirpsta rudens mėnulis, lyg plonytis ledas.

Šviesa, kaip milžiniškas rausvas sparnas, atsidalina nuo tamsos.

Ir aš girdžiu, kaip Tu visais miškų upeliais groji. Jie tyliai skamba Tau tarp pirštų lyg sidabro stygos.

Turėčiau keltis ir eit Tavęs ieškoti!

Nes jeigu sielos neturiu, ką gi man taip skauda?

Ką taip geliančiai man skauda?

Esu lyg lankas, ištemptas į vėją, kurs virpa laukdamas strėlės.

Bet kur Tave surasiu?

Gal Tu dabar eini pajūriu ir pakeli sutraiskintą kriauklelę — švelniai lyg mirusį pasaulį.

O gal sustoji nykioj dulkėto miesto aikštėj, kur ant kiekvieno suolo sėdi baisiai vienišas žmogus.

Esu kaip jie: mažutė planeta, erdvių tolybėj pasiklydus, kurią kas-dien drebėjimais supurto dar neataušusi ugnis.

Gal Tu esi visai arti?

Gal mano sielos tyrlaukiuos

Vilties daigelį sodini?

Pokalbis su Romualdu Ozolu

(Atkelta iš 2 psl.)

Mes dar tebesame ideologizmo zonoje. Bet aš manau, kad po ateinančių rinkimų mes taip pat jau būsime subrendę kaip deideologi-zuota visuomenė. Joje turės būti žymiai daugiau sprendimų daroma ne partinio nuogiromo — arba daugumos — principu, o tarpusavio susitarimu.

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Lietuvoje naujai į valdžią atėjusios partijos veikėjai pirmiausia skuba prisigrobtį sau — tiesiog kaip senoje vietnamie-čių legendoje: „Senas drakonas nebegyvas! Tegyvuoja (naujas) drakonas!“ Kaip jūs, atėję į valdžią, spręstumėte „pripuolimo prie lovio“ problemą?

ROMUALDAS OZOLAS: Jūs teisi: „drakonėjimo“ motyvų Lietuvoje yra tiek daug, kad į šitą bėdą gali pakliūti kiekviena par-tija. Manau, kad partinė discip-

lina bus sutvarkyta taip, jog — bent tada, kada mes realiai galė-sime pretenduoti į pastebimesnį valdžios paketą — tuomet Lie-tuvos valstybės tarnautojai („valdininkai“ man šlykštus žo-dis, todėl sakau „tarnautojai“), taigi Lietuvos valstybės tarnau-tojai jau bus galimi kontroliuoti, jų korupcijos galimybės bus žy-miai sumažintos mūsų įstatymu. Šiandien dar tikrai yra galimybė gauti kyšius, ir didžiausia lais-vojo verslo dalis nueina kyšiams. Mokesčiai kai kuriais atvejais yra mažesni, arba išvis nemoka-mi.

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Kokia Jūsų nuomonė dėl galimo Lietuvos prezidento? Kokios asmenybės būtų Jūsų partijos remiamos?

ROMUALDAS OZOLAS: Mūsų partija remtų Valdo Adamkaus kandidatūrą. Mes manome, kad su šia kandidatūra Lietuva galėtų gauti tokių politikos privalumų, kurių kitaip jokių būdu negalėtų gauti.

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Kaip Jūs kontrar-

gumentuotumėte tam, kad p. Adamkus yra iš kito pasaulio ir nežino Lietuvos reikalų?

ROMUALDAS OZOLAS: Tada negalėtų būti ministru pirmininku joks asmuo, išskyrus tą, kuris gimė ministru pirmi-ninku; mūsų ūkio ministru negalėtų būti poetas, ir panašiai. Žmogus yra ne kompiuteris, ne mašina, jis yra paslaptis, ir ką gali kiekvienas — niekam nėra žinoma... Klausimas turėtų būti keliamas taip: ar formaliai p. Adamkus gali būti prezidentu. Manau, kad tai yra pagrindinis klausimas. Ir jeigu jį ji bus at-sakyta: taip, gali — mes jį kelsime.

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Kokius teigiamus Valdo Adamkaus bruožus Jūs matote, kad jis būtų tinkamas presiden-tas Lietuvai? JAV lietuvių spau-doje aš skaičiau svarstymus, kad p. Adamkus per mažai nusipelnęs Lietuvai, kad galėtų tapti jos pre-zidentu.

ROMUALDAS OZOLAS: Aš nemanau, kad prezidentai turėtų būti renkami pagal nuopelnus.

Prezidentai gali užsistarnauti nuo-pelnus, būdami prezidentais, ar-ba prarasti savo žmogiškąsias kokybes ir privalumus, kuriuos turėjo. Tai, va, Valdas Adamkus kaip asmuo Lietuvai yra labai aiškus: tai žmogus, kuris buvo su ja visą laiką, kai tiktai buvo gali-mas kontaktas su Lietuva. To-liau: jis Lietuvai nuolat padėjo kaip specialistas. Žinau, galima būtų norėti, kad daugiau būtų padėjęs — bet tai suteikime tam galimybių...

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Ar Lietuva eitų paskui jį?

ROMUALDAS OZOLAS: Tai yra Lietuvos reikalas. Tai yra Lietuvos žmonių reikalas. Lyg taip pat, kai aš manau, Lietuva būtų galėjusi apsispręsti a.a. Sta-sio Lozoraičio — kandidato į pre-zidentus atžvilgiu, su jo kandida-tūra gaudama tokių dalykų, kurių šiandien ji aiškiai stokoja ir kurių p. Lozoraitis būtų galė-jęs suteikti (žinoma, jis tikriau-siai būtų miręs, ir mes būtume rinkę kitą prezidentą, nes liga jau buvo prasidėjusi), bet ir per tą trumpą laiką Lietuva būtų pada-riusi nuostabų politinį sprendi-mą: pirmą kartą pakilusi iš partinės priklausomybės į virš-partinį mąstymą, kurio jai taip nežmoniškai reikia.

Valdas Adamkus yra kaip tiktai tas asmuo, kuris gali išeiti į prezidento rinkimus kaip nacio-nalinių interesų gynėjas. Tai yra būdamas ne „nepartinis“, o „viršpartinis“, dirbdamas su vi-somis su juo norinčiom dirbti partijomis ir ieškodamas to su-tarimo, apie kurį aš visą laiką čia šneku. Ir mūsų partijos pozicija čia ir sutampa su Valdo Adam-kaus požiūriu, kuris mano, kad jis galėtų tokiu būdu reprezen-tuoti... atstovauti Lietuvai. Val-do Adamkaus problema būtų — labai stiprios prezidento komandos sudarymas. Aš manau, kad jeigu jis pasiremtų visų partijų atstovų pačių kūrybin-giausių žmonių susitelkimu čia, prezidentūroje, jis padarytų tai, kas pridera jam padaryti.

RIMA MARIJA GIRNIU-VIENĖ: Dėkui.

(Pabaiga)

Po literatūros vakaro: Bronė Nainienė, Alė Karaliūnienė, Danutė Bindokienė, Birutė Pūkelevičiūtė, Vilė Marchertienė, Vida Brazaitytė.

Vytauto Jasinevičiaus nuotrauka

Prisiminėme Henriką Kačinską (1903 - 1986)

Prieš dešimtmetį, 1986 m. rugsėjo 28 d., didysis nepriklausomos Lietuvos Valstybinio teatro aktorius Henrikas Kačinskas mirė šiaurinės Floridos kurortinėje gyvenvietėje Sunny Hills. Čia katalikų Kalvarijos kapinaičių centre, guli jo palaikai. Kapa puošia našlės Sofijos pastatytas granito paminklas.

Sofija Kačinskienė vyro mirties dešimtmetį viešai paminėjo sekmdienį, 1996 m. rugsėjo 29 d., Šv. Teresės bažnyčioje, lietuviškų šv. Mišių metu, klebonas kun. Francis Szczykutowicz su tikinčiais meldėsi už velionio sielą.

Popiet daugiau kaip pusšimtis velionio gerbėjų našlės buvo pakviesti į parapijos salę prisiminimo vakarui. Įėjus į salę, netoli durų, ant stalo, tarp gyvųjų puokščių, matėme Henriko Kačinsko ryškias portretines nuotraukas. Prie jų, vaišių dalyviai, ypač didįjį aktorių asmeniškai pažinojusieji, susikaupė, susimąstė, prisiminė velionį matytuose vaidmenyse.

Programai vadovavo Vytautas Macys. Trumpame savo žodyje, lietuviškai ir angliškai, jis atskleidė velionio svarbiausius biografinius bruožus. Elena Lukienė, viena iš ankstesnių Sunny Hills telkinio gyventojų, pabėrė atsiminimų apie a.a. Henriką Kačinską kaip labai malonų šio lietuviško telkinio gyventoją. Susikaupė išklausė (iš magnetinės juostos) Henriko Kačinsko raiškiai atliktą „Sapiegos monologą“ iš Balio Sruogos veikalo. Julija Nakienė padeklamavo Sofijos Kačinskienės jos vyro prisiminimui sukurta graudų eilėraštį. Tiek kuklios, bet raiškios programos.

Šia proga negaliu neprisiminti velionio Henriko brolio, kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko priekaištų Henriko našlei (žiūr. *Draugas*, 1996.08.29). Neteislinga priekaištauti, kad „su žmona Sofija nusibloškęs į Floridą užkampį „Sunny Hills, neteko ryšių su platesne lietuvių bendrija ir tapo pamirštas“. Ar šio šimtmečio gale dar yra koks nors niekam nežinomas, nepasiekiamas užkampis? Sunny Hills — tik už 350 mylių nuo Tampa - St. Petersburg, už 350 mylių nuo Orlando, už 300 — nuo New Orleans, už 250 — nuo olimpinės Atlantos, ak, tik už 150 mylių nuo Montgomery, AL, kuriame, Henriku Sunny Hills gyvenant, jau veikė vienas iš šešių Šiaurės Amerikoje geriausių šekspyrinių festivalių. Neabejoju, kad velionis Henrikas šiame „užkampyje“ žemiškąją egzistenciją tik pratęsė. Ryšius su lietuvių ar teatro bendrija apsprendžia amžius bei sveikata.

Taip, Henrikas Kačinskas neturi būti pamirštas! Lietuvių teatro veikloje jis buvo ne vienas iš didžiausių, o pats didžiausias. Bet teatrinio meno tragedija, iki

Prieš dešimt metų Floridoje mirė aktorius Henrikas Kačinskas.

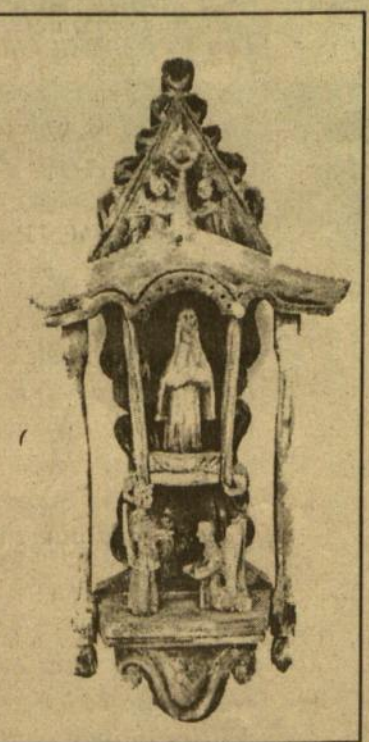
pastarųjų poros dešimtmečių, buvo ta, kad su spektaklio pabaiga beveik baigdavosi ir aktorių didybė. Šis tas išlikdavo tik rašytose recenzijose. Šiuo metu ne tik čia, Amerikoje, bet turbūt ir Lietuvoje spektakliai filmuojami, video juostos platinamos, žiūrimos, vaidyba gėrimasi, komentuojama. Deja, velionis Henrikas Kačinskas gimė, gyveno ir veikė keliais dešimtmečiais per anksti. Jo atminimui įamžinti, manding, liko vienintelis būdas, vienintelė priemonė — monografija. Ir ji turi būti išleista ne išėjimoje, o Lietuvoje, kur veikiausiai dar egzistuoja recenzijų rinkiniai ar bent Kauno dienraščių komplektai. Henriko Kačinsko monografija galėtų būti kurio nors teatro besidominčio studento-doktoranto tema. Tokios mintys man kilo, Henriką Kačinską po dešimtmečio nuo jo mirties Sunny Hills kukliai prisimenant.

Alfonsas Nakas

Jurgio Daugvilos kūryba

• Ateinantį šeštadienį, spalio 19 dieną, 7:30 v.v. Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, bus atidaryta menininko Jurgio Daugvilos kūrinių paroda.

Trys iš Jurgio Daugvilos kopytėlių

Pokavolinė Santara-Šviesa

(Atkelta iš 2 psl.)

zanų leidimą, Antanas Vaičiulaitis perrašė ištisus kelionės į Lenkiją paragrafus. Trečioji *Partizanų* laida visiškai pateisina paantraštę, kad tai pataisytas leidimas, tik, pasak pranešėjo, pataisytas raudonu pieštuku ir žirkulėmis.

Politologo Aleksandro Štromo auditorija, ko gero, pati prieštarauja. Vieni jo klausosi todėl, kad domisi politika, kiti, kad joje nesusigauja, dar kiti, kad su juo linkę dažnai nesutikti, o kai kas tiesiog negali jo nesiklausyti. Mąstydamas apie tai, kas yra taika ir ar imanoma ją pasiekti, profesorius pats savęs paklausė, ko kia galėtų būti valstybės tapatumo sąvoka. Kodėl susikuria valstybės, kurios nuolatos dėl ko nors nesutaria ir kariauja. Taikos sąvoką ypač sunku apibrėžti, nes ji negatyvi — taika yra tada, kai nėra karo. Pagal Kant'ą, taikos iš viso nėra buvę, yra tik paliaubos tarp karų. Pasitelkęs kai kurias Kant'o sąlygas amžinajai taikai pasiekti, Štromas pabandė sukurti tobulą pasaulio modelį su tautų apsisprendimo teise, visiems lygiais ir visų lygiai priimtais įstatymais (ne smurto keliu sprendžiančiais konfliktus) ir liberaliomis demokratijomis. Galbūt reikėtų sukurti kokią „Deminterną“, nes JTO — ne tiek vienijančios tautos, kiek besipriešinančios vyriausybės.

Iš štomiškai globalinės politikos skliauto erdvės politikos profesorius Julijus Šmulkščio paskaitoje nusileidome tiesiai prieš artėjančius Seimo rinkimus. Daugeliui nerimą kelianti partijų gausa (jų priskaičiuojama, berods, per trisdešimt) Lietuvoje, pasirodo, ne tokia jau nauji ir įvairi. Ji skirstytina į tikrai įtakingas ir pasirodiančias tik laikraščiuose. Be įvairiais požiūriais amerikietiškusius partijų modelius primenančių LDDP ir Lietuvos konservatorių, kitas partijas galima sugrupuoti į ideologines, asmenybių, vienos grupės intereso ir tiesiog vieno intereso. Profesoriaus nuomone, yra tik dvi partijos, iš esmės besiskiriančios savo programomis — tai liberalų sąjunga ir socialistai, Burokevičiaus partija be Burokevičiaus.

Viridijai Šiaučiuonaitė-Barauskienei, blyškiam veide to paties erdvios akys. Tas pats balsas. Apie ją rašoma Algimanto Kežio redaguotame albume pasigesta ir Lietuvoje. Darius Kuolys „7 meno dienos“ rašė: „...šįkart labai stigo žmonių iš anapus Atlanto. Kai jų mažiau, atmosfera iš karto kitokia“. Žmonės, „iš anapus“ ir čia, ir ten reikalingi, aiški, ne dėl simbolikos. Kartais skirtingos patirtys vienija, sukuria tam tikrą kūrybinę įtampą, verčia iš tolimesnės perspektyvos vertinti savo atradimus. Pratešiant Santaros įvaizdžių temą, galima būtų paklausti, kas galų gale tas Santaros suvažiavimas, kurios pertraukos, jau ne vieno dalyvio ir žurnalisto pastebėjimu, įdomesnės už kai kuriuos pranešimus... Kodėl Lietuvos Santaroje dėl idėjų beveik susimūšama, o čia gali klausyti kvaillausio klausimo ir tau bus atsakyta. Ar tai neišvengiamas dilemtiškos auditorijos ir intelektualų bendravimo būdas, ar Amerikos išugdyta tolerancija ir pakantumas. Istorikas Eugenijus Aleksandravičius neparašytą straipsnį apie šią federaciją ketino pavadinti „Santara-Šviesa — tai Kavolis ir K““, o parašytą pavadino „Inelektualinio nerimo prieplauka“. Pamenu Z. Čepaitės rengtą Lietuvoje TV laidą apie šią federaciją. Kalbėjo, vertino, projektavo Santaros ateitį Vytautas Kavolis, Valdas Adamkus, filosofas Vytautas Radžvilas, Darius Kuolys ir poetas Sigitas Parulskis. Pastarasis buvo neproblemiškiausias. Anksčiau, sako, išeidavo Lietuvoje kokia gera knyga, tai be jokių reklamų kažkaip visi sužinodavom, puldavom pirkti ir skaityti, — taip bus ir su Santara, ji bus, jei jos reikės... Ką gi, kaip viename privačiame pokalbyje nusišypsojo Vytautas Kavolis: „Aš per daug neišsigąsčiau, jei kiekvienas žmogus turėtų atskirą Santaros sampratą“.

Amerikietiškosios Santaros-Šviesos auditorija visada ima pulsuoti, kai iš akademinio paskaitų žanro pereinama prie pokalbių ir diskusijų. Vienijanti klausytojų ir kalbėtojų tema šiemet buvo pokalbis apie Lietuvą ir išėjimą įvaizdžius. Nors pasisakiusieji kalbėjo tik apie labai skirtingą asmeninę patirtį, paaikšėjo daug bendrų dalykų. Lietuvių ir išėjimo nesukalbėjimai, prasidedantys dažnai tik buitinėmis smulkmenomis, vyksta ne tik todėl, kad gyvenome ir tebegyvename skirtingose visuomenėse, bet ir todėl, kad turime tiesos neatitinkančius patogius vieni kitų įvaizdžius, išankstinį nusistatymą. Atvažiuojantys iš Lietuvos išėjimų dar nepažįsta, koks nors Marius Katiliškis jiems yra gal realiausias už gyvų, o išėjimą jau nebeatpažįsta tėvynainių, per šešerius laisvės metus nugyvenusius keleto dešimtmečių istoriją, tiesiog akyse daug kuo pakeitusią juos pačius.

Kelerių metų lietuviškosios ir amerikietiškosios Santarų dialogas taip pat apaugo lyginamomis charakteristikomis ir įvaizdžiais. Vieno dalyko pasigėdau šių metų Santaroje — tai svečių iš Lietuvos. To paties buvo

Dailininkė Virga Šiaučiuonaitė prie savo paveikslų „The Artists' Studio“ galerijoje, Palos Verdes, CA, šių metų rugsėjo mėnesį.

Palos Verdes kalvose

Rugsėjo 8 dieną nenuvažiavau į Virgos Šiaučiuonaitės dailės parodos atidarymą tik dėl to, kad nesusitikčiau su dailininke. Ar tai nekeista? Nemanau. Kaltos akys. Prieš keletą metų išsižiūrėjęs į jų astrologines eketes, išsiklausęs į jos švelniabalses gidas, pasijutau nelyginant skystas Vandenis, norom nenorom besisukęs apžavos orbitoje. O tai pražūtinga senyvam vyriui.

Netikiu žvaigždžių įtakos fantazmais. Bet tikiu žemiškąją „Das ewig Weibliche“ galia, kuri nūdienodai apsirodo moterų charakteriuose. Jei dailininkei pavyksta kurti taip, kaip josios „Amžinasis moteriškumas“ liepia, ji gali žiūrėti apkerėti ne tik akimis, bet ir savo vaizdiniais.

Ironija sumaišė kortas. Šiokia dienų nuvažiavęs į galeriją, suradau už stalo budinčią kaip tik ją — Virginiją Šiaučiuonaitė-Barauskienei, blyškiam veide to paties erdvios akys. Tas pats balsas. Apie ją rašoma Algimanto Kežio redaguotame albume

pasigesta ir Lietuvoje. Darius Kuolys „7 meno dienos“ rašė: „...šįkart labai stigo žmonių iš anapus Atlanto. Kai jų mažiau, atmosfera iš karto kitokia“. Žmonės, „iš anapus“ ir čia, ir ten reikalingi, aiški, ne dėl simbolikos. Kartais skirtingos patirtys vienija, sukuria tam tikrą kūrybinę įtampą, verčia iš tolimesnės perspektyvos vertinti savo atradimus. Pratešiant Santaros įvaizdžių temą, galima būtų paklausti, kas galų gale tas Santaros suvažiavimas, kurios pertraukos, jau ne vieno dalyvio ir žurnalisto pastebėjimu, įdomesnės už kai kuriuos pranešimus... Kodėl Lietuvos Santaroje dėl idėjų beveik susimūšama, o čia gali klausyti kvaillausio klausimo ir tau bus atsakyta. Ar tai neišvengiamas dilemtiškos auditorijos ir intelektualų bendravimo būdas, ar Amerikos išugdyta tolerancija ir pakantumas. Istorikas Eugenijus Aleksandravičius neparašytą straipsnį apie šią federaciją ketino pavadinti „Santara-Šviesa — tai Kavolis ir K““, o parašytą pavadino „Inelektualinio nerimo prieplauka“. Pamenu Z. Čepaitės rengtą Lietuvoje TV laidą apie šią federaciją. Kalbėjo, vertino, projektavo Santaros ateitį Vytautas Kavolis, Valdas Adamkus, filosofas Vytautas Radžvilas, Darius Kuolys ir poetas Sigitas Parulskis. Pastarasis buvo neproblemiškiausias. Anksčiau, sako, išeidavo Lietuvoje kokia gera knyga, tai be jokių reklamų kažkaip visi sužinodavom, puldavom pirkti ir skaityti, — taip bus ir su Santara, ji bus, jei jos reikės... Ką gi, kaip viename privačiame pokalbyje nusišypsojo Vytautas Kavolis: „Aš per daug neišsigąsčiau, jei kiekvienas žmogus turėtų atskirą Santaros sampratą“.

Virgos Šiaučiuonaitės kūryba

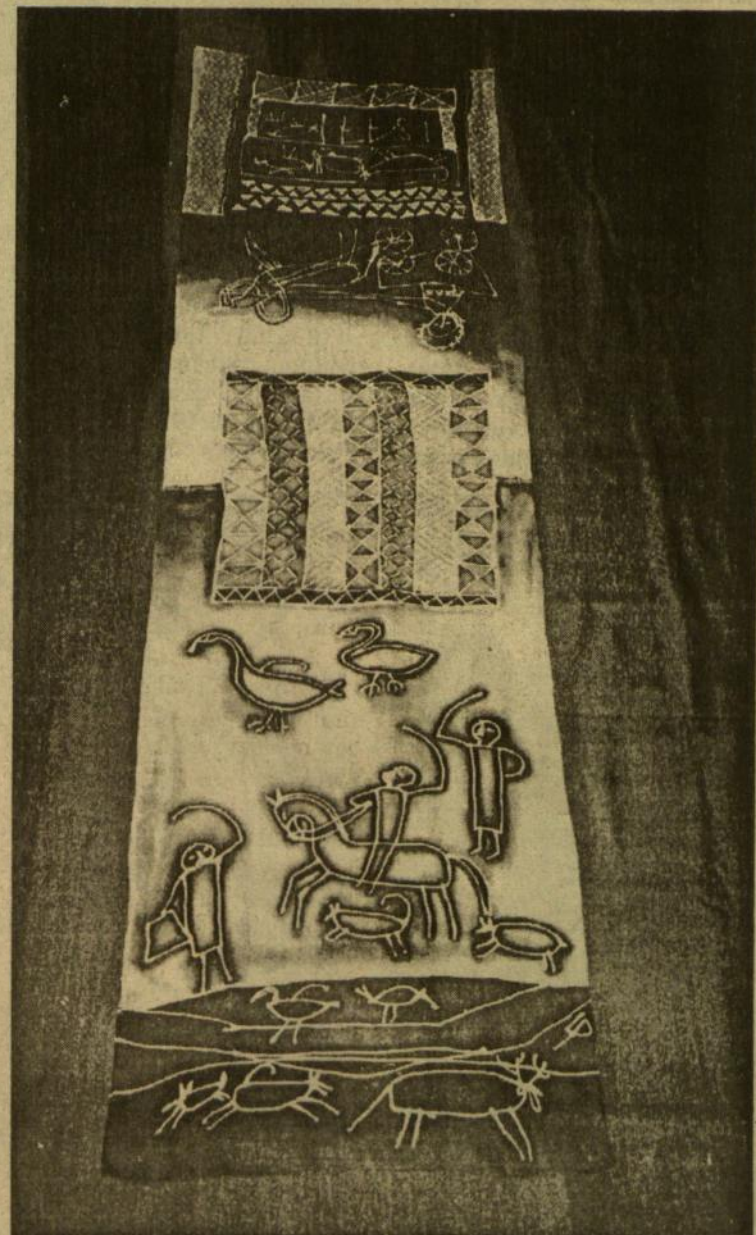
Lithuanian Artists in North America. Būdamas nauja ateivė, su itin gabia dukra Agne, Virginija Šiaučiuonaitė per tuos septynerius metus įrodė, kad arsi kova už būvį negali užgniaužti to, kas įsigyta ir puoselėta Lietuvoje. Ji tebeliko menininkė. Venice, CA, nuomojamojo studijos laisvalaikiais aistringai spausdino savo spalvotas kompozicijas. Dalyvavo grupinėse parodose. Surengė kelias asmenines. Pardavė apsta

darbų. Ištekėjo. Tapo legalia gyventoją. Kurį laiką dirbo tekstilės ornamonto dizainerė. Įsijungė į Palos Verdes Art Center veiklą. Centro patalpose dėstė portreto tapymą, monotipijų techniką. Numato pradėti akvarelės klase. Šiemis tris mėnesius praleido Lietuvoje.

Dabar eksponuoja savo 21 kūrinių moderniame Palos Verdes prekybos centre, The Artist's Studio galerijoje, drauge su Gloria D. Lee (tamsaus kolorito tapyba) ir Howard Lewin (tyro grožio keramika). Paroda, pavadinta „Perspektyvos“, vyko nuo rugpjūčio 27 iki spalio 6 dienos. Šioje galerijoje ne sykį savo skulptūras rodė Jurgis Šapkus.

Nuėjus teradui tik keliis nemaitytus Šiaučiuonaitės paveikslus. Vis dėlto rinkinyje jaukiai šviesiam kambaryje yra gana įspūdingas ir rodo dailininkės meno dvi linkmes. Juodo-pilko-balto derinio figūrinių grafikoje byloja sopulingoji Psichė? Sakytiau, dailininkės mąstantis pradai. Kita kryptis: spontaniškai laisvas, daugybės spalvingų abstrakčių detalių išsiliesimas erdvėje, tarsi gėlėto pievoj. Parodoje žymi persvara tenka kaip tik parodajai linkmei.

Pranas Visvydas

Loreta Platkevičiūtė

„Medžioklė“

Iki spalio 20 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, vyksta dailininkės Loretos Platkevičiūtės paroda „Tapyba ant šilko“.